

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Ba-midbar

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

יח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10257

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי נט

יא א ויהי העם כמתאננים רע באוני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער-בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: ויצעק העם אר-משה ויתפלל משה אר-יהוה והישקע האש:

יא (א) דאז פאלק וואר אבער מיספער-נניגט, אונד בעקלאגטע זיך, אויף איינע דעם עוויגען מיס-פאלליגע ווייזע: דער עוויגע פערנאם עז, זיין צאָרן ער-גריממטע, דאז פייאר דעז עוויגען ענטצינדטע זיך אונטר איהנען, אונד פערצעהרטע שאן דאז ענדע דעז לאגערז: (ב) דאז פאלק שריא צו ויקרא

משה: ריוער בעטעטע צום עוויגען, אונד דאז פייאר פערשוואנד: מאן

תרגום אונקלוס

רש"י

יא (א) ויהוה עמא בר מסתקפין ביש קדם יי ושמיע קדם-יי ותקיף רוגייה ודליקת בהון אישתא מן קדם-יי וישציאת בספי משריתא: (ב) וצוחו עמא על-משה וצלי משה קדם יי ואשתקעת אשתא:

יא (א) ויהי העם כמתאננים אין העם אלא רשעים וכן הוא אומר מה אעשה לעם הזה ואומר העם הרע הזה (ירמיה י"ג) וכשהם כשרים קרואים עמי שחומר שלם עמי עמי מה עשיתי לך (מיכה ו"ו): כמתאננים אין מתאננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המינס וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מנקס (שופטים י"ז): רע באוני ה' תואנה שהיא רעה באוני ה' שמתכווני שתבא באוני ויקניט אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלמה ימים שלא נחכו מענוי הדרך: ויחר אפו בני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב ה' שמעון בן מכיאל אומר בקצוני שבהם ובגדולים: (ב) ויצעק העם אל משה משל למלך בשר ודם שכעס על צנו והלך הבין אלל אוהבו של אביו ואמר לו נא ובקש עלי מאבא: ותשקע האש שקעה במקומה שאלו חזרה

באור

יא (א) ויהי העם כמתאננים, מנזרת און וכן מחשבות אוק, ועעס וישמע ה' שדברו דברי און (הראב"ע), וכתב עליו הרמב"ן, ואינו נכון בעיני כי למה יכסה הכתוב על חטאם ולא יגידנו כאשר עשה בכל המקומות, והנכון בעיני כי כאשר נחרקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון היו מצטערים בעצמם לאמור מה נעשה ואיך נחיה במדבר הזה ומה נאכל ונשתה ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נבא מומנו, מלשון מה יתאונן אדם מי שהוא לשון כואב ומצטער אל עמו, וכאשר אמר הכתוב כי היו כואבים ומצטערים כבר הזכיר וספד החטא, ואמר כמתאננים (בכ"ף הדמיון) כי היו מדברים במר נפשם כאשר יעשו הכואבים והיה רע בעיני ה' שהיה להם ללכת אחריו בשמחה וטוב לב מרוב כל טובה אשר נתן להם והם היו כאנוסים ומוכרחים מתאננים ומתרעמים על ענינם עכ"ל, ולפירושו זה כוון גם המתרגם אשכנזי (מיספרגניגט), וגם כוונת רש"י רצויה שפירש שהיו מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המינס, כי באמת מי שרוחו סר ונעף ומתאונן על ענינו מבקש עלילות שונות יסים מתוק למרומר למתוק, אך מה שפירש"י שאלת מתאננים היא לשון תואנה רחוק הוא בעיני, לפי שהיה לו לכתוב כמתאננים כדרך בנין התפעל מחי"ל ה' וישמע ה', הבין מחשבתם וענינם: והאכל בקצה המחנה, ת"א ושיצאת בספי משריתא שהסלה לאכול בקצהו, וכן תרגם אשכנזי: (ב) ויצעק העם אל משה, בקשו

מעכו

ג ויקרא שם המקום ההוא
 תבערה קירבערה בם אשיהוה:
 והאספסוף אשר בקרבנותיהו
 תאורה וישבו ויבכו גם בני
 ישראל ויאמרו מי אכלנו בשר:
 וזכרנו את הדגה אשר נאכל

(ג) מאן נענטמע דענוועלבען
 ארט תבערה : ווייל דאן
 פייאר דעו עוויגען זיך אונטער
 איהנען ענטצינדעט האטטע:
 (ד) דאן פֿרעמדע געווינדעל
 אונטער איהנען האטטען
 מאנכערלייא לויטערנע בע
 גירדען: דאדורך פֿינגען דיא
 קינדער ישראל'ן אויך ווידער
 אן צוויינען, אונד שפראכען:
 ווער יאונד דאך פֿלייש צו
 עסען געבע! (ה) וויר דענקען נאך אן דיא פֿישע, דיא וויר

במצרים אין

ר ש י

תרגום אונקלוס

(ג) ויקרא שְׁמָא דְאֵתְרָא הַהוּא דְלִיקְתָּא
 אָרִי דְלִיקְתָּא בְּהוּן אִישְׁתָּא מִן קֶדְם יְיָ:
 (ד) וְעַרְבְּרִין דִּי בִנְיָהוּן שְׁאִילֵנ
 שְׁאֵלְתָּא וְתִבְּוּ וְכִבְּו אֶף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמְרוּ מִן יִזְכְּרֵנָּא בְּשָׂרָא: (ה) דְּכִרְיָן
 אֲנַחְנֵנּוּ יֵת נִגְיָא בְּתַיְנָא אֲבָלִין

חורה לאחת הרחוב' היתה מקפלת וחולכת כל
 אותו החוק : (ד) והאספסוף : או ערב רב
 שנאספו עליהם בנאתם ממזרים : וישבו גם
 בני ישראל ויבכו עמהם : מי יאכלנו בשר,
 וכי לא הי' להם בשר הלח כבר כאמר וגם ערב
 רב עלה אתם ואלן ובקר וגו' ואם תאמ'
 אכלוס והלא בכניסתם לארץ כאמר ומקנה רב
 היה לבני ראובן וגומר אלא שמבקשים צלילה :
 אשר

במצרים

באור

מוטו שיתפלל עליהם, ותשקע האש, ותכנה ולא נראתה עוד: (ג) חכערה, למקום
 אשר ירדה בו האש בקנה המסכה קרא כן, ולא נסמו מן המסכה עד אשר שהתאו תאזה ויקראו
 שם המקום ההוא קברו' התחו' (הרעב'ן): (ד) והאספסוף, הם שהתאספו עם ישראל
 בנאתם ממזרים ואינם מהם, ושה המלה אסף וכפולה העי' והלמ' ד' כמו שמרחר: החאור
 האור, לא היה די להם במוכז לפניהם כדי נרכס, אבל התאו אל המותרות עה ש"ס להשיב
 כי אם בארץ ישוב: וישבו ויבכו גם בני ישראל, אשר שהתלו הערב רב להתאוות שבו גם
 בני ישראל לבכות ולהתאוין לאמר מי יאכלנו בשר: מי יאכלנו בשר, לשון הרמב"ן, כילא
 היה לכל העם בשר לאכול בכל יום אף על פי שאכלו מוטו פעמים רבות והיה לשקבתם מקנה
 יאכלו מוטו הגדולים כמנהג המחתות במקומות היוקר, אבל בדגים אמרו זכרנו את הדגים
 כאוכר הכסחות כי לא אכלו דגים מיום נאתם ממזרים ועד הנה, וטעם אשר נאכל במזרים
 חנם כפי פשוטו כי היו הדיג' המזרי' מעבידים אותם למשך הדגים שנאמרים במזודה והיו
 עתים להם מן הדגים כמנהג כל פירשי תכמורת, והקשואים והאבטויס והסניד והכנלים
 והאומים במזרים הרבה מאוד כי היו כגן הירק וכאשר היו חופרים להן בגנות, ובכל עבודה
 בשדה היו אוכלים מן הירקות, או שהיו עם ישראל עבדי המלך עושים מלאכתו והיה מפרנס
 אותם בלחם נר ובמים לחן והיו נפוצים בעיר וכנסין בגנות ובשדות והיו אוכלין מן הירקות ואין
 מכלים דבר כמנהג עבדי המלך ונותנים להם על שפת היאור נמנת המלך דגים קטנים אשר
 אין להם דמים במזרים כאשר פירשתי בספר ואלה שמות זאת תלכות בני ישראל לא תלכות
 החספסף, והכה היו מתלוננים על משה וטועקים עליו תנה לנו בשר וכאכלה כאשר זכיר עכ"ל,
 והכה לפי דבריו כבר סרה תמיהת רש"י ו'ל' וכי לא היה להם בשר וכו' כאשר זכיר עכ"ל,
 שהיה כל כך בזול כאילו היא חנם: (ה) זכרנו, עבר במקום נינוגי והיה ראוי לומר זכרנו

אנחנו

במצרים חנם את הקשאים
ואת האבטחים וארתי החציר
ואת הבצלים ואת השוקים :
ועתה נפשנו יבשה אין כל
בלתי אל-המן עינינו : והמן
כורע-גד הוא ועינו כעין

אין מצרים אומאנוט געגעסן
האבען : דיא גורקען (קירבוע)
מעל אָנען , לויך , צוויבעלן
אונד קנאַבלויך : (ו) יעצט
מיסען וויר דאַרבען , אונד
אַן אַללעם מאַנגעל ליידען :
בלאָז צום מן איזט אונזרע
צופֿערזיכט : (ז) דאַן מן
וואַר וויא קאַריאַנדער זאַמען :
אונד אַן פֿאַרבע גרליך ען

הכרלה

דעם

תרגום אונקלוס

רש"י

במצרים טמן ית-בוציניא וית
אבטיחיא וקרתי ובוצלי ותומי :
(ו) וקען נפשנא תאיבא לית כל
מדעם אלהו לטנא עינגא : (ז) וטנא
בכרע-גד גידא הוא והוניה כחיוו
בדולחא

(ה) אשר נאכל במצרי' חנם * אס תאמר
שמצריים נותנים להם דגים והלא כבר
נאמר ותבן לא יכתן להם אס תבן לא היו
נותנים להם חנם דגים היו נותנים להם חנם
ומהו הוא אומר חנם חנם מן המנות : את
הקשאים וגו' . אומר ר' שמעון מפני מה המן
משתנה לכל דבר תמן מאלו מפני שהן קשים
למניקות אומרי' לאשה אל תאכל שום וכל
מפני הטיבוק משל למלך כולי כדאיתא בספרי :
הקשאים * הם קוקומ"ברט בלע"ז (בל"א גורקן) : אבטיחים * בורי"קש (והוא בורראשע
בל"א בארעטש * או אכסען זוכנן קרויט * או וואסער מעלאנגן) : החציר * כרישין פור"ליש
(והוא פאירע בל"א לויך) ית בוציניא וכולי : (ז) אל המן עינינו * מן בשאר מן בערב :
(ו) והמן כורע-גד . מי שאמר זו לא אומר זו ישרא אומרים בלתי אל המן עינינו והקב"ה
הכתיב

באור

אנחט, וכן תרגם אונקלוס דכירין אנחנא : את הרגה, שם המין : אשר נאכל, עתיד
במקום עבר : את הקשאים, שראו קשה כי מצאנו כמלכוכה במקשה ובא בל"א q במקום ה"א,
ודר"ק כתב שעקרו אל"ף ובא שמה בה"א מקום אל"ף q, וכן בדברי חז"ל כמחא תמיד בל"א q,
קשאים, מקשאות, ורש"י כתב הקשאים, קוגומבר"ז בלע"ז והם (גורקן בל"א) : האבטחים *
בורק"ש * (רש"י), והוא בורראשי, ובל"א (בררעטש או אכסן זוכנן קרויט), ויש פותרין אותו
כמ"ש המתרגם (מעלאנגן), וכן שמע המתרגם מאדס נכבד ונשא פנים מק"ק כסת יע"א,
שהיה סועד אצלו, שכאשר הביאו מעלאנגן על השלחן, אמר שהמין הזה מכוי עד מאוד במצרים
וקוראין לו (באט"ח) בלשונם : והנה כפי ספודי בעלי המסעות כל המונים הללו (קירבסן,
גורקן, מעלאנגן, וואסערמעלאנגן ודומיהם) מרובים בארץ ההיא, והם טובים למאכל, ודלת
העם נויכין מהם כשלת או ארבעת חדשים בשנה, וגם הטף אוכל מהם בלי בשול וכלי קליפה
ואיטו נזוק : החציר, כרישין, פור"ליש * (רש"י), וברש"י כ"ו פירר"ש, והוא פאירע או
פאיר"א ובל"א (לויך), והוסיף רש"י לית בוציניא וכו', הכוונה שאמר הוא שם המין, ולכך
בא בל"א : (ו) ועתה נפשנו יבשה, אין להמה שזליד לימות בנף וישיב הנפש רוח : יבשה,
בינוני לנקבה לגורת פעל : בלתי אל המן עינינו, אפילו המון שאנו חיים בו איננו בדינו
שתהיה כפשוטו דשנה * ושבעה בו, אבל נתאוה לו וכשא עינינו אליו בכל עת אולי יבא לנו .
(ז) והמן כורע-גד הוא, וספר במעלות המן וספרין המתאויס כי היה עגול בתאוותו כורע

דעם ערצט בדלח: (ח) דויה
לויטע שוויפטען הערום,
זאממעלטען עז, צערמאלטען
עז איז האנדמיהלען, אדער
צערשטימען עז אין מארווערן,
קאכטען עז אין טאפפען,
אדער מאכטען אשקובען דא-
פאן: אונד עז שמעקטע,
וויא דער בעזטע אעלקובען:
(ט) וויא דעז נאכטו דער
טהווא אויף דאז לאגער

הבדלח: ח שטו העם ולקטו
ומחנו ברחים או דכו במדכה
ובשלו בפרור ועשו אתו עגות
והיה מעמו כמעם לשד השמן:
ט וברדה הטל ער הכהנה
יליה ירד המן עליו: י וישמע

פיעל: זא פיעל דאז מן אבען דרויף: (י) משה

משה
הארטע

ר ש י

תרגום אונקלוס

הכתיב בתור' והמן כורע גד וגומר כלומר ראו
באי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך
הוא חשוב: כורע גד עגול כגידא זרע
קולי' כדרי (בל"א קאריאנדר): בדלח. שם
אכן טובה קרים"טל: (ח) שטו. אין שייט
אלא לשון טיול אישכנזי"יר בלע"ז (כמו
עבא"נוי מלה נוסכת לוסטיג ויין. פרעליך
וין) בלא עמל: וטחנו ברחים וגומר. לא ירד
ברחים ולא בקדירה ולא במדוכה אלא משתנה
היה טעמו לכטכין ולכדוכין ולמנושלין:
בפרור. קדרה: לשד השמן. לתלות של שמן
כך פירשו דונס ודומה

בדולחא: (ח) שיטין עמא ולקטין
דצבי טחין פריחיא או דצבי דאין
במדוכתא וטבשלין ליה בקידרא
ועבדיו יתיה גריצו ותוה טעמיה
כמעם דליש בטשחא: (ט) ובר נחית
טלא על משריתא ליליא נחית מנא
עלוהי: (י) וישמע

משה

באור

גד ויהיה קל ללקוט, כורע גד אינו מן הנספר זרע כי המשקל הזה לא ישנתו במשיכות, או שהיא
משקלה הזה ובא על דרך זרות, כמו נטע ששועיו, ובחדר משכנך: גר, פירש"י
קלייכדרין בלע"ז, והוא בל"א (קאריאנדר): בעין הברלח, ומראה כמראה
הבדלח נחמד למראה עיני האדם: (ח) שטו העם, אין שייט אלא לשון טיול שלקטוהו בלא
עמל, אישכנזי"יר בלע"ז, (רש"י) וכרש"י כ"י אישכנזי"יר בלע"ז, והוא מלשון (שפאנירין) בל"א:
וטחנו ברחים, כשרנו טחווהו ברחים של"י: או רכו, ואם רצו כתאוהו במדוכה של אכן או
שלען: ובשלו בפרור, בקדרה או ביורה: רחים, מהשמת הנאים על משקל שנים ולא
ימא ממנו היסוד: כמעם לשד השמן, למ"ד לשד מן השרש, כי מנאט נהפך לשדי במרבוני
ועינינו ליתות הפך היובש, ועתה מפרש טעם של חרון אף שהם אמרו ונפשו יבשה, כאדם
האוכל חטים יבשים, ובאמת כאשר יטחנו ברחים או דכו במדוכה מתחלף טעמו, וכעשה
שמן, ואין מאכלס יבש, כאן כתיב והיה טעמו שנתחלף טעמו הראשון וכעשה שמן, אבל
בפרשת בשלח כתיב וטעמו ככפיסית בדבש זהו טעמו קודם שיולד בהם טעם שמן. (מדברי
הרשב"ם): (ט) וברדה הטל, יודיע שהיה יורד על מקום נקי אחר שירדן הטל את המקום
(הראב"ע), ועוד בארו המפרשים כוונה אחרת בשני הפסוקים האלו שהם כנגד תלונותם, אמר
שטו העם יודיע שגם המן היה להם חנם רק שלקטוהו ולא במחיר, וטחנו או דכו ובשלו וגו',
כנגד התלונה שהיה להם במזרים מאכלים שונים יודיע שגם המן לפי שני תקוה היה מתחלף
טעמו לטוב ועל מה שאמרו ונפשו יבשה, אמר שטעמו כמעם לשד השמן להגיד כי נפש אוכלו
לא

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי סא

מִשֶׁה אֶת־הָעַם בְּכֹה
לְמוֹשֶׁה־תִּי אִישׁ לַפֶּתַח אֹהֶלוֹ
וַיַּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינַי
מִשֶׁה רָע: יא וַיֹּאמֶר מִשֶׁה אֶר־
יְהוָה לְמַה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ וּלְמַה
לֹא־מַצִּיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם
אֶת־מִשָּׂא פֶלֶא־הַעַם הַזֶּה עָלַי:
יב הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעַם
הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֶתְהוּ בְיִי־
רַאמֹר יְיָ לִי שְׂאֵתוֹ בְּחִיקְךָ

הארטע דאן פֿאַלק, נאך
ווינען געשלעכטערן, יעדעו
אום איינגאנגע ווינעו צעל-
טעו, וָ ווינען: דער צאָרן
דעו עוויגען ענטבראנטע
זעהר, אונד משה וואָרד
בעטריבט: (יא) ער שפראך
צום עוויגען: וואָרום האָט
דוא דיינעם קנעכטע דיזעו
צו ליידע געטהאָן, אונד
וואָרום האָבע אונד נישט גע-
נאָדע פֿאַר דיינען אַויגען
געפֿונרען? דאַס דוא מיר
דיא לאָט דיזעו גאַנצען
פֿאַלקעו אויפֿגעלעגט האָט:
(יב) האָבע אונד דען אַללעו
דיזעו פֿאַלק עמפֿאַנגען,
אַדער געבאָהרען: דאַס דוא

חסר א' כאשר

צו מיר שפריכט, טראַגע עו אויף דיינען אַרמען, וויא

תרגום אונקלוס

רשי

מִשֶׁה ית עמא בכין לורעיתאון גבר
בתרע משכניה ותקיף רוגא דיי
לחדא ובעיני משה פיש: (יא) נאמר
משה קרסי למה אכאשתא לעכרה
ולמה לא אשכחת רחמי קרטה
לשוואה ית מטול כל עמא הרין עלי:
(יב) האב אגא לכל עמא הרין ואם
בני אנון דאמרתי לי סוכרתי בתוקפך
כמא

לו נהפך לשדי במרובי קין (תהלים ל"ג)
והלמד יסוד נהפך לחלחי במרובי קין
ורבותי פיטוהו לשון שדים אך אין ענין שדים
אבל שין ואי אפשר לומר לשד השמן לשון וישמן
יסודן שאם כן היה המ"ם נקוד קמן קטן
וטעמו למטה תחת המ"ם עכשיו שהמ"ם נקוד
פתח קטן והטעם תחת הש"ן לשון שמן הוא
והש"ן הנקודה בקמן גדול ואינה נקודה נפתח
קטן מנטי שהוא סוף פסוק. דבר אחר לשד
לשון כוטריוקין ליש שין ודבש כעיסה הכלושה
בשמן וקטופה בדבש ותרגומו של אונקלוס
דמתרג' דליש במשחא כוטה לפתרוני של דובש
שהעיסה הכלושה בשמן לחלוטית שין יש בה:
(י) נוכח למשפחותיו משפחות משפחות נאספים ונוכחים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותי אמרו
למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם: (יב) כו תאמר אליי שאתה
אומר

באור

לא תיבש כי הוא יתלח הגוף להיות רזה, וכנגד מה שאמרו בלתי אל המן עינינו שענינו מוספיקים
אמנו אם יבא או לא אמר כאן וברדת הטל ר"ל בהיותם ישנים היה יורד ובמקום מנחו לחמם
בבר מוכן ומקוה אליהם שילקטוהו. (י) בכה למשפחתיו, היו מתאספים משפחות משפחות
ונוכחים לפרסם תרעומתם בגלוי: ובעיני משה רע, הוא תאר מנטי ע"ו וחסר המתואר והיה
ראוי לכתוב ובעיני משה היה הדבר רע, ויתכן שהוא פעל עבר: (יא) למה הרעת לעבדך,
16 I א מו (4)

וויא דער ווארטער דען זייג
 לינג טראגט אונד ברינגע
 עז אין דאז לאנד, דאז איד
 זיינען עלטערן צוגעשוואה
 רען: (יג) וואהער זאלל איד
 פלויש געהמען, עז דיועם
 גאנצען פאלקע צו געבען:
 דאז אום מיך הער זיינט,
 אונד שפריכט: גים אונד
 פלויש, דאז וויר עסען!
 (יד) איד אלליין פערטאג עז
 גיכט, דיזע גאנצע נאטציאן
 צו ערטראגען: עז פאללט
 מיר צו שווער: (טו) האוט

כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאָמֶן אֶת־הַיָּלֶק
 עַל הַיְּאֻדְכוּהַ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאַבְתָּיו: י" מאִין לִי בָשָׂר לְתִתּוֹ
 לְכָל־הָעַם הַזֶּה פִּי־יָבֹוּ עָלַי
 לְאֹמֹר תִּנְהַלְנוּ בָשָׂר וְנֹאכַלְתָּ:
 יד לֹא־אוּכַל אֲנִי לְבִדִּי רִשְׁאָה
 אֶת־פְּלֹד־הָעַם הַזֶּה כִּי כִבֵּד
 מְמֹנִי: טו וְאִם־בָּכָה י אֶת־עֲשָׂה

דוא דיוען איבער מיך פער האנגט,

רשי

תרגום אונקלוס

כַּמָּא דְמִסְזַבְר תּוּרְבִּינָא יִתּוּ יִנְקָא
 עַל אֲרַעָא דְקִיטְתָא לְאַכְתָּוְהִי:
 (יג) טַמְּן לִי בִשְׂרָא לְטַמְּן לְכָל־עַמָּא
 דְהַרְיִן אֲרִי פִכּוֹן עָלַי לְמִיטְר הַבְּלִינָא
 בְּשִׂרָא וְנִיכּוּל: (יד) לִית אָנָּא יָבִיר בְּלַחְזֵרִי לְסוּבְרָא אֶת־פְּלֹד־עַמָּא דְהַרְיִן אֲרִי
 יָקִיר מְנִי: (טו) וְאִם פְּרִיו אֶת־עֲבִיד

באור

במה שמת הנהגתם עלי כו"ש בסמוך לשום את כל המשא יג': ולמה לא מצחי חן, כשאמרתיו
 שלחנא ביד תשלח: מצחי, הא' חסרה במכתב, ונא ע"ד נחיל"ה כדרכם על הרוב שיבוא
 האחד במקום חברו: (יב) האנכי הרוח ויג', האני חסם: ילדחיהו, ארצתי אבנהם כמו
 ילד את שלח. (הראב"ע), וכונתו שמהלכו ענין לידה גם בבנין הקל שיבוא לשני, ואנקלוס
 תרגם האנכי לכל עמא דהרין אס בני איטן, ובאר הרמב"ן את דברי ת"א וכתב שעל דעתו
 הוא מלשון על ברכות הורי כי האב יקרא הורה מפני שנתן ומצאין ההרין, ואמר אס אני אבואס
 או חסם שילדתי אותם: וכתב עוד שס, ולדעתי הכל עליכה אחת על החס ועשו האנכי הריתי
 את כל העם הזה ואנכי ילדתיהו, והזכיר כן כי האשה תסבול נער גדול הנניס בזכרה מה
 שסבלה בקם מלידה ומבטן ומהרין, ע"כ: ילדתיהו, חס"ק העי"ן במקום פת"ח והראשון
 ילדתיהו או ילדתי, כמו מן יצרתיו באמה יצרתיו (ישעיה מ"ג): בי
 האמר אלי, שאתה אומר אלי, והעתיד במקום
 ביטני: שאהו בחיקך, עד בואו אל האדמה. (הראב"ע), וכונתו שהעמאר שאהו בחיקך
 דבק עם מחמר אל האדמה שבסוף הפסוק: (יד) לא אוכל אנכי לבדו, לא שיעזרוהו
 הזקנים לתת להם נשר כי מחין להם, ועוד חפזי בהיות להם פרנסים רבים לא יתלוננו רק על
 מזה שהזכירם ממזכרים כמנהגם לאמר לו למה העליתנו ממזכרים, אבל חשב מזה כי בהיות
 להם מזכירים רבים יספכו חמתם וידברו על לבם בתלונתם, ואפשר כי כאשר התנבאו הזקנים
 שחבל עניכס יתן הרוח וידעו העם כי כאמנים הם לכניחים לא יתאסר כלם על מזה וישאלו
 תאותם גם מהם. (הרמב"ן): בי כבד ממני, היא נ"ס היתרון ובאורו כבד הוא יותר ממה
 שאוכל

לי
 חן
 בה
 טו
 לי
 אי
 לי
 רחב
 (טו)
 שבו
 א
 לבדי
 זקני
 קטות
 תורה
 שוטר
 ישרא
 אשר
 שאוב
 פעל
 (דב)
 כמו
 אבל
 ארץ
 רבוב
 ביד
 השש
 (טו)
 וגו'
 הפ'
 ער

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי סב

לִי הֲרַגְנִי נָא וְהִרְגֵם אִם-מָצֵאתִי
חַן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל-אֶרְצֶךָ
בִּרְעֵתִי : פ

טו ויאמר יהוה אל משה אספה
לי שבעים איש מזקני ישראל
אשר ידעת ביהם זקני העם
ושמרו

וא ברנגע מיך ליבער אום ,
ווען איך גנארע פאר דינען
אויגען געפונרען : ווי לאס
מיך ניכט זא מיין זונגליק
וערנען : (טו) דער עוויגע
שפראך צו משה, לאס מיר
דיא זיבענציג אלטעווע דער
נאציאן צוזאמען קאמען :
פאן רענען דיר בעזאנט
אויט, דאס זיא דיא אלטעווען
דעו פאלקען אונד

תרגום אונקלוס

רש"י

לִי קְטוּרְנִי כִּעֵן קְטוּל אִם-אֲשַׁכְחִית
רַחֲמִין קְדֻשָׁךְ וְלֹא אֲחִיו כְּבִישְׁתִּי :
(טו) וְאָמַר יי לְמִשְׁחָה כְּנֹזֵשׁ קְדֻשְׁתִּי
שֶׁכְּעִין גִּבְרָא מִסְבִּי יִשְׂרָאֵל דִּי יִדְעֵת
אֲרִי אֲנִין סְבִי עֲמָא וּסְרוּחִי

לי לשאתם בחקי : (טו) ואם ככה את עושה
לי משא כחושל משה כנקבה כשהראהו הקדש
ברוך הוא הפורענו' שהוא עתיד להביא עליהם
על זאת אשר לפניו אם כן הרגני תחלה : ואל
אראה ברעתי . ברעתם היה לו לכתוב אלא
שכינה הכתוב זה אחד מתקני ספרים
בתורה לכתי ולתקן לשון : (טו) אספה לי
הרי תשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל אנכי
לבדי והזקנים הראשונים היכן היו והלא אף
במזמרים ושנו עמיהם שנאמר לך ואספת את
זקני ישראל אלא באש תבערה מתוראיים היו לכך
מסיני דכתיב ויחזו את האלהים שנהגו
קטות דאש כנטוך פתו ונדבר בנטי המלך חבו ויחבלו
וישתו ולא רנה הקנ"ס ליתן אבליה במתן
תורה ופרע להם כאן : אשר ידעת כי הם גוומר
אותן אלתה מכיר שנתנו עליהם
שוטרים במזמרים בעבדת כרך והיו מרחאים
עליהם ושוכים על ידם שנאמר ויכו שוטרי בני
ישראל עתה יתמו בגדולתן כדרך שנבערו
בנתן : ולקחת אותם . קחם בדברים
אשר יכוס שנתמיתם פרנסים על בניו של מקום :
והתינוט שם עמך כדי שיראו ישראל וינהו בהם
גדולה וכבוד

ב אור

שאוכל לשאת בחקי : כבד , הוא תואר ומסר המתואר והראוי כי דבר כבד הוא ממני , או הוא
פעל עבר : (טו) ואם ככה את עשה לי , נא על דרך הזרות , כמו ואת תדבר
(דברים ה' כ"ד) , את כרוב אמש (יחזקאל כ"ח י"ד) , ויתכן שהוא מלשון ארמי ,
כמו אנת מלכא שם טעם (דניאל ג' י"ד) , ובחסרון הנין נאמר את גם לזכרים :
הרגני , כמו המיתני , שענין הרגיה אינו טפל על הרגיה הרב בידי אדם לבד ,
אבל הוא טפל ג' כ על מיתה טבעית כמו ופתי בהרגונים האלה : ואל אראה ברעתי , רק לא
אראה ברעה שאני בה , ולכונן שטוה אין צורך לתקן סופרים , ושעור הכתוב כך הוא , אם
רצונך שאני לבדי אשא את כל המשא הזה ואסכול עמם ותלונותם , תאנתם ובכיתם , ויין
בידי לתת להם את שאלתם , אתחנן לפניך , אם מצאתי חן בעיניך , המיתני , ואל אפי' חיי
הנער הללו , לראות את הרעה הגדולה , אשר אני בה , ועל הדרך היה מתירגם בל"א :
(טו) אספה לי , על שאמרת לא אוכל לבדי , אעשה לך עור כח"ש בפסיק הסמיך וכשאו אתך
ונו' ולא תשא אתך לבדך : אספה , הוא טווי לימוד בה א טספת וכו' רמזי אספה בחז"ק
הפ"א , כמו שלחח הנער אתי , ובעבור אות הגרון הורחבה להיות בסג"ל , כיון
ערכה לפני התינובה (איוב ל"ג ה') , ונקוד האלה מתנגד לכלל האונת אבל
המדקדקים

וְשִׁמְרֵי וְלִקְחַת אֹתָם אֶל-אֶהָל
מוֹעֵד וְדַבַּרְתִּיכֶם שֵׁם עִמּוּד
י וַיְרַדְתִּי וּדְבַרְתִּי עִמּוּד שֵׁם
וְאֶצְלַח מִן-הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלַי
וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אֹתְךָ
בְּמוֹשָׁא הָעַם וְלֹא-תִשָּׂא אֹתָהּ

ואנך דעסען בעאמטען זיין
קאנגען: פֿיררע זיין פֿאַר
דאָ שטיפטזעלעט, אונד
לאָס זיין אַללדאָ נעכען דיר
שטעקן: (יז) אַיך וועררע מיך
דאָזעלבוט העראַבלאַסען,
מיט דיר רעדען: אונד עטוואָז
פֿאַן דעם גיזטע נעהמען,
דער אויף דיר איזט, אונד
אויף זיין לעגען: דאַמיט
זיין דיר דיין לאַזט דען

לכבוד

פֿאַלקו טראַגען העלפֿען, אונד רוא ניכט אַללעז אַלליין

ר שׁי

תרגום אונקלוס

וּסְרֻכּוּהִי וְתַדְבֵּר יִתְהוֹן לְמִשְׁכַּן וּמִנָּה
וְיִתְעַתְרוּן מִטָּן עִמּוּד: (יז) וְאַתְגַּלִּי
וְאַטְלִיל וְעִמּוּד מִטָּן וְאַרְפִּי מִן רוּחָא
דִּי עִלָּךְ וְאַשְׁוִי עֲלֵיהוֹן וְיִסְכְּרוּן
עִמּוּד בְּטַטוּל עִמּוּד וְלֹא-תִסְכְּרֵן אֶת

וכבוד ויאמרו חביבין אלו שכנסו עם משה
לשמוע דבור מפי הקב"ה: (יז) וירדתי וזו
אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה: ודברתי
עמך ולא עמהם: ואצלתי כתרגמו וארבי
כמו ואל אבילי בני ישראל: ושמתי עליהם
למה משה דומה באותה עשה למה שמוכח על גבי
מזכרה והכל מדליקין היינט ואין אורו חסר
כלום: וכשאו אתך התנה עמהם על מנת
שיקבלו

בכחורך

באור

המדקדקים שכל הגוים שהם ליחיד על גזרת פעול הסב"ק כשיטאו זה"א נוספת
וכל שהם על גזרת פעול הסב"ק זה"א נוספת, ומאלו הגוים מזה הזרע אסוף
ידך, אסוף את העם, והיה ראוי להיות אספה נק"ט, כמו מן שטור, זכור,
נאמר שטרה נפשי, זכרה לי אלהי, ובאה בסג"ל
תחת חיר"ק, כמו מן ש"כ, ש"לח, ש"כבה עמי, ש"לחה הנער, ועימ"ג
בספר מכלול יופי בפרשת תולדות על פסוק זכרה כיום:
אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו, אשר ידעת והכרת זהם שהם זקנים באים בימים
וראויים להיות שוערים על העם יודעים להנהיגם בחכמה: (יז) ודברתי עמך שם, באלה
מועד הזכור, כמ"ג והתיצבו עם עמך כדי שישמעו גם הם בדברי עמך: ואצלתי מן הרוח,
פי' הרמז"ן כי אצילות בכל מקום לאן עכוב אצלו, כמו הלא אצלת לי ברכה, הלא עכבת
אצלך עוד ברכה בעבורי, וכן אצילי בני ישראל הם הנשארים והפרושים מהם שנאכלים אל
עצמן מכלל המון העם או שנקראים כן הגדולים שהכל באים אלם, וכן כאן ואצלתי מן הרוח
שאטיה אצלי מן הרוח אשר אני שם עליך ושמתי עליהם. והרד"ק בארשים פירש ג"כ מלשון אצל
ובסוף דבריו הביא פי' אשר מלשון הפרשה, ויתכן שניהם מענין אחד, שכן הלועז יאמר על
המפריש חלק מדבר ואינו כוללו עמו (בייא זייטי לענגן), מלשון אצל. ובתב עוד הרמב"ן ח"ל,
וירדתי ודברתי עמך עם ואצלתי ענין הכתוב להגיד כי בעת הדבור עם משה יהיה האצילות
וממנו הוא, וכן אמר במעשה וירד ה' בענין וידבר אליו ולא פי' הכתוב הדבור הזה משה פי'
כאשר הוא כתוב בכל התורה שיבאר אח"כ מה אמר ומה דבר ה' כי הענין בכלן כי הזקנים אשר
אמר בהם ויתכבדו לא שמעו דבור מפי השם ולא נראה להם במראה או בחלום, אצל השם מדבר
עם משה ומאצילות רוח משה הם יודעים הכבואה ההיא, ומה טעם ויתכבדו ולא יספו שלא יבטו
להתכבאות

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי סג

לְבַדְּךָ: יי וְאֶרְדֶּהֶם תֹּאמֹר
הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחַר וְאֹכְלֵתֶם בֶּשֶׂר
כִּי בְּכִיתֶם בְּאֹנֵי יְהוָה לֵאמֹר
מִי יֹאכְלֵנוּ בֶּשֶׂר כִּי־טוֹב לָנוּ
בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בֶּשֶׂר
וְאֹכְלֵתֶם: יט לֹא יוֹם אֶחָד
תֹּאכְלוּ וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא
עֶשְׂרִים יוֹם: כ עַד יְחַדֵּשׁ יָמִים
עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה
לָכֶם לְזֵרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם

צו טראגן האבעזט: (יח) דעם
פאלקע אבער מאכע דזעז
בעקאנט, האלטעט אייך
אויף מארגען בערייט, איהר
זאללט פלייש צו עסען בע-
קאטמען: דא איהר דאך גע-
ווינט, דאס עז דער עוויגע
פערנאטמען, ווען אונז דאך
יעמאנד פלייש געבע! וויר
האטטען עז אין מצרים
בעסער! זא ווירד אייך טון
דער עוויגע פלייש צו עסען
געבען: (יט) ניכט נור אויף
איינען טאג זאללט איהר
זאלכעו צו עסען האבען,
אויך ניכט עטווא אויף צווייא:
פינף, צעהן אדער צוואנציג
טאגע: (כ) זאנדערן אויף
איינען גאנצען מאנאט, וויר
בז עז אייך ווירער צור נאזע

את

הערוויגען אונד צום עקעל ווערדען ווירד: דען איהר האכט דען

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּלַחְצֶדְךָ: (יח) וְלַעֲמָא תִימְר אֲדִרְטִנוּ
לְמַחַר וְתִיְקְלוּ בְּשָׂרָא אַרְבֵּי בְּכִיתוֹן
קָדָם יי לְמִימְר טָאן יוֹכְלִנְנָא בְּשָׂרָא
אַרְבֵּי טַב לָנָא בְּמִצְרַיִם רִיתוֹן יי לְכוּן
בְּשָׂרָא וְתִיְקְלוּן: (יט) לֹא יוֹמָא חַד

שיקבלו עליהם טורח בני שהם טרחנים
וסרבנים: ולא תשא אתה לבדך. הרי תשובה
למה שאמרת לא אוכל חככי לבדי:
(יח) התקדשו. הווימו עצמכם לפירענות וכן
הוא אומר הקדישם ליום הריגה (ירמיה י"ב):
(כ) עד חדש ימים. זו נכשאים שמתמלין על
מטותיהם

תִּיְקְלוּן וְלֹא תִרְיוּ יוֹמִין וְלֹא תִמְשָׂא יוֹמִין וְלֹא עֲשָׂרָא יוֹמִין וְלֹא עֶשְׂרִין יוֹמִין:
(כ) עַד יַרְחַ יוֹמִין עַד דִּי תִקְצוּן בִּיהַ וְיִהִי לְכוּן לְתַקְלָא חֲלַף דְקָצְתוּן ית

באור

להתנבאות מעצמם, אבל בנבואה שאמר השם למושה בה לבדה התנבאו, והקרוב אלי כיכל ימי
הזקנים נעשה להם כן שידעו בכל אשר יבית השם לישראל ביד משה בנרכי שעתם, והמקרים
אשר יבא להם במדבר, וזה טעם וכשאו אתך במשא העם, כי כל מה שיאמר משה לעם ידעו
הם ויתנבאו בהם לעם כל אחד בשבטו ואלו שומעיו לא ישא משה לבדו תלויותם עכ"ל:
(יח) החקדשו למחר, לשון הזמנה והכנה לדבר: (יט) ולא יומים, שני ימים, וכאורו
לא יום אחד ולא יומים ולא חמשה וכו' ולא עשרים יום בלבד תאכלו: (כ) עד חדש ימים,
קדש שלם כי לא ישלם החדש כי אם ביום שלם לא במקנת היום: ע"א אשר יצא מאפכם, שיתן
לכם

את יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למודה זה יצאנו ממצרים: כח ויאמר משה ששמות אלה רגלי העם אשר אנכי בקרבם ואתה

דעו עוינון פערשמערהט דער אונטער איך איזט, אונד פאר איהם וויינענר דיא ווארטע אויגעשטאמען: ווארום זינד וויר דאך אזוי מצרים געגאנגען? (כא) משה שפראך, דאז פאלק, וואס רונטער איך בין, איזט ועכו מאהל הונדערט טויזענר מאן

אמרת

שפריכות

פוספאלקו: אונד דוא

תרגום אונקלוס

רש"י

יתמיטראהו דשכינתיה שריא ביניכו ויקביתון קדמוהי למיטראקא דגו נפקנא ממצרים: (כא) ויאמר משה ושיתמאה אלפין גברא רגלאה עמא די אגא ביניהון ואת אמרת

מוותיהס ואח"כ נשמתן יוצאה וברשעים הוא אומר הנגר עודנו בין שניהם כך היא שניה בספרי אבל במכילתא שניה חילוף הרשעים אוכלין ומטעדין שלשים יום והכשרים הנגר עודנו בין שניהם: עד אשר ינא מאפכם. בתרגומו די תקוטין ביה יחא דומה לכס כאלו אכלתם ממנו יותר מדאי עד שיוכל ונגעל לחון דרך האף: ויהי לכם לזרה שיהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם. ובדברי רבי משה הדרשן בקרבכם: אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לח (כא) שש מאות אלף רגלי לא תש למנות את הפרע שלשת אלפים היתרים: רבי משה הדרשן

באור

לכס נגר הרבה שתוכלו לאכול עד אשר ינא דרך האף, ולפי הטובה הזאת ת"א עד דתקוטין ביה: והיה לכם לזרא, שתרסיקוהו ואתם כדבר הנתעבחר שאיט נאכל. בין פירש יורחב"ע ורמב"ן, ולדעתם שרשור זה"ל לנקבה, כמו מן צור, קום, רוע, נאמר צרה, קמה, רעה, ואפשר שהוא משרש זרה מענין זה הלצה, כי אין הנדל בנפרד זה הנקבה מזה המשקל בין נע"ו ובין נחי ל"ה, כמו מנה שפה, אכן בנטייתם יש הנדל כי מאותן שהן נחי ל"ה באמר במיטרי בש"א תחת פ"א הפעל, כמו טנת, שפת רעהו, ואותן שהן נע"ו לא ישנה בה הקמ"ן לעולם, ונאמר רעת הען, צרת, כפשו, קמת רעיד, לפי שנכח הקמ"ן ההוא תומך אות עי"ן הפעל הנחה, ולפי שלא נמא זה המשקל בשרש הזה בסמיכות רק בנפרד לא נוכל לגזור מאזה שרש הוא: למה זה יצאנו מצרים, שאמרתם וברנו וגו' אשר נאכל במצרים, ולפי שאתם כפויי טובה תלקו, ואלו הייתם מתאזים בשר ולא נתרעמותם על יציאת מצרים לא הייתם לוקים כ"כ כמו בשאר תלוות שיש מהם שלא לקו. (הרשב"ם), ונראה לפרש לדעתו כי מה שמכאנו נפ' בשלח שהתרעמו על יציאת מצרים בבואם לים סוף ואמרו כי טוב לנו עבוד וגו' וכן בעדבר סין באמרתם כי הוצאתם אתנו וגו' וברפידים כשלא היה להם מים לשתות אמרו למה זה העליתנו ממצרים ועכ"ז ויתן ה' את שאלתם בנין ושליו ומים ולא נחשב להם לעון ומרי, הוא מפני שאז עדין לא ידעו את מעשה ה' ויכלתו להכין את שאלתם בנין ושליו, והיתה עליהם יראת מות ברעב ובצמא במדבר הגדול והטרא ההוא, אז מיתת חרב ע"י חודסיהם, ולכן בכל אחת מהתרעמות האלה הזכירו סבת תלונתם באמרתם לקחתנו למות במדבר, להמית את כל הקהל הזה ברעב, להמית אותי ואת מקני צמא, ולפ"ז לא היה בהם משפט כפויי טובה, אבל עתה כבר ראו את מעשה ה' להטיל מיד חודסיהם והאכילם לחם והשקם מן באר, ורק בעבור תאוות העותרות

נתרעמו

בהעלהך יא

תרגום אשכנזי סדר

אמרת בשר אתן להם ואכלו
חדש ימים: כג הוצאן ובקר
ישחט להם ומצא להם אם
את כל דגני הים יאסף להם
ומצא להם: פ
כג ויאמר יהוה אל משה היד
יהוה

שפריכות, איך זאלל אייגען
פלייש צו עסען געבען, אויף
אייגען גאנצען מאנאט: (כג)
זאלל מאן שאפע אונד
רינדער שלאכטען, דאס זיא
גענוג האבען: אדער זאללען
אללע פישע אייז דער זעע
הערבייא געשאפט ווערדען,
דאס זיא גענוג האבען?
(כג) אבער דער עוויגע
שפראך צו משה: זאללטע
דיא האנד דעז

תרגום אונקלוס

רש"י

אמרת בשרא אתן להון ויכלון ירח
יומין: (כג) הוצאן ותוריו יתנכסין
להון היספקון להון אם ית כל גוני
ימא יתבגשון להון היספקון להון:
(כג) ויאמר יי למשה הטיטרא ניי
יתעכב

הדשן פירש שלח זכו חלא אותן שיכלו מוכרי:
(כג) הנאן ובקר ישחט. זה אחד מארבעה
דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון
דורש כמותו רבי עקיבא אומר ש' מאות אלף
רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש
ימים הנאן ובקר הכל כמשמעו מי מספיק להם
כענין שכאמר ומלא כדי גאולתו ואיזו קשה זו
או שמעו נא המורים חלא לפי שלח אמר ברבים
חיסך לו הכתוב ולא נפרע עמנו חו שנמרינה
היתה

באור

כתרעמו על יציאת מצרים אין לך כפוי טובה יותר מזה: (כא) שש מאות אלף, לא קם
למוות את הפרט שלש חלפים היתרים: (כב) הוצאן ובקר ישחט להם, זה אחד מארבעה
דברים שהיה ר' עקיבא דורש ואין ר' שמעון דורש כמותו שהיה ר' עקיבא דורש ואין ר' שמעון
דורש כמותו ר' עקיבא אומר ש' מאות אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש
ימים הנאן ובקר הכל כמשמעו מי מספיק להם כענין שכאמר ומלא כדי גאולתו ואיזו קשה זו
או שמעו נא המורים חלא לפי שלח אמר ברבים חיסך לו הכתוב ולא נפרע עמנו חו שנמרינה
היתה

עזה

יְהוָה תִּקְצַר עֲתֵרָה תִּרְאֶה
 הַיְקָרָה דְּבָרֵי אִם-לֹא: כִּד וַיֵּצֵא
 מִשֶּׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֵת דְּבָרֵי
 יְהוָה וַיֹּאמֶר שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי
 הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹתָ
 הַיְאֹהֶל: כִּס וַיֵּרֶד יְהוָה וַיַּעֲנֵן
 וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר מִן-הָרֹחַ

רעו עוויגען צו קורץ ויין (וינע
 מאכט צו גרינגע ויין) ? הוא
 זאללזט באלד זעהען, אב מיין
 ווארט דיר נאך וואונש איין
 טרעפען ווירד, אדער ניכט?
 (כד) משה גינג הערויז, אונד
 מאכטע דער נאטציאן דיא
 ווארטע רעו עוויגן בעקאנט:
 לים זיבענציג מאננער פאן
 רעו אלטעזטען רעו פאלקעו
 צוואממען קאממען: אונד
 שטעללטע ויא אום ראז צעלט
 הערום: (כה) דער עוויגע

אשר
 דער

ליום ויק אין איינער וואלקע העראב, רעדעטע מיט איהם: נאם עטוואו פאן רעם גייזטע,

רשי

תרגום אונקלוס

יִתְעַבֵּב בְּעֵן תַּחֲוֵי הַיְעָרָעֵנָה פִּתְגָמֵי
 אִם-לֹא: (כד) וַנִּפְקַ מִשֶּׁה וַמְלִיל עִם
 עָמָא יִת פִּתְגָמֵי דִי וַבְּנֵשׁ שְׁבַעִין
 גְּבָרָא מִסְּבִי עָמָא וַאֲקִים יִתְחֹן
 סְחָרְגָת מִשְׁבָּנָא: (כה) וַאֲתַגְלִי יִי
 בְּעֵנָא וַמְלִיל עִמֵּיהּ וַרְבִּי טֹן רוּחָא

היתה בגלוי לפיכך לא חוסך לו הכתוב רבי
 שמעון אומר חס ושלום לא עלתה על דעתו של
 אותו נדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן
 הוא יאמר אין המקום מספיק לנו אלא כך אמר
 שש מאות אלף רגלי וגו' ואתה אשרת בשר אתן
 למדש ימים ואשר כך תהרוג אומה גדולה כזו
 האנן ובקר ישמע להם כדי שיהרגו ויהי אכילה
 זו מספקת עד עולם וכי שנתך הוא זה
 אומרים לו לחמור טול כור שעורים וכחמך
 ראשך השיבו הקב"ה האם לא אתן יאמרו שקברה
 ידי הטוב בעיניך שיד' תקצר בעיניהם יאבדו
 לפניהם אפילו שעה אחת: (כג) עתה תראה היקרך דברי רבי גמליא בטו של רבי יהודה
 הנשיא אומר אי אפשר לעמוד על הטפל מאחר שאינן מבקשים אלא עליה לא מספיק
 להם

די
 ויבא
 יספי
 כסוף
 זו:
 גורל

באור

עזה כאשר יזכיר במופתים, אבל הוסיף כהנוגים, ויגו שלום מן היס לא שכנאו עתה בעבורם
 ואין בדבר מדוי מטעמו של עולם, ועוד שכנר היה ולא מדש עתה רק שיהיה שלום רבים מאד
 עכ"ל: ומצא להם, ויספק להם כמו ומנא כדי גאלתו, וכן מתורגם בל"א: (כג) היר' ה'
 חקצר, ענינו כמו ויכלתו, ולפי שכן האדם ימנא על הרוב בידיו לכן תפס הכתוב בלשון יד:
 היקרך דברי, עקר הוראת כנוי הפעלים הוא לסימן הנפעלים האקכלים פעולת הטועז,
 וכאלו מלת את כתובה אחרי הפעל, ד"מ ישמרך במקום ישמור אותך, והכנוי הוא תשובת
 השואל את מי ישמור? וכן כלס, ובל"א נקראים סימן (אקוואטיף), משא"כ הוראת
 הכנוי במלת היקרך, כי משה לא היה מקבל הפעולה, ותהיה הוראתו במלה הזאת כאלו למ"ד
 השמוש כתובה אחרי הפעל, ד"ל היקרה לך, שלא כמנהג חבורי כנוי הפעלים (ובל"א היא
 הוראת סימן דאטי"ף) והוא תשובת השואל למי? וכן מתורגם בל"א: (כד) ויצא משה
 מאהל מועד אשר דבר אתו שם אלהים לדבר אל העם וכראה שאחז דברו אל העם שב אל אהל
 מועד לשמוע דבר ה': (כה) ויאצל מן הרוח, רבו הדעות בבנין המלה הזאת, כי הראב"ע

פי

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי סה

אשר עליו ויתן על שבעים
איש הזקנים יהי כנוח עליהם
הרוח ויתנבאו ולא יספו :
וכו וישארו שני אנשים במחנה
שם האחד יאלד ושם השני
מידר ותנה עליהם הרוח והמה
בכתבים ולא יצאו האלה
ויתנבאו

דער אויף איהם וואר, אונד
לעגטע עז אויף דיא זיבענציג
אלטעזומען מאנגער: זא כאלד
דער גייזט אויף איהנן רוטהע
ווייסזאגטען זיא, יעדאך ניכט
מעהר אלו ריזעו מאהל :
(כו) צווייט מאנגער פאן
איהנען בליבען אים לאגער
צוריק, דער איינע הייס אלדד,
דער אנדרע מידר, אויך אויף
ריזען רוטהע דער גייזט, דען
זיא ווארען מיט אויפגעצייט
נעט, זינד זאכער ניכט מיט

דינאויו גענאנגען פאר דאז געזעלט : זיא

תרגום אונקלוס

ר ש י

די עלוהי ויהב על שבעין גברא
סביא ויהוה פרישת עליהון רוח
נבואה ומתנבאין ולא פסקין :
(כו) ואשתארו תרין גברין פטשריתא
שום חד אלדד ושום תננא מידר
ושרת עליהון רוח נבואה ואנון
בכתביא ולא נפקו למשפנא
ומתנבאין

להם מוסן לדון אחריך אם אתה נותן להם
בזר בהמה גסה יאמרו דקה בקשט ואם אתה
נותן דקה יאמרו גסה בקשט חיה ועוף בקשט
דגים ותגנים בקשט אמר לו אם כן יאמרו
סקנה ידי אמר לפניו הריני הולך
ומפיסן, אמר לו עתה תראה
היקרך דברי שלא ישמעו לך הלך משה
לפיסן אמר להם הוד ה' תקצר הן הכה
כור ויזכו מים וגומר הגם לחם יוכל תת
(תהלים ע"ח) אמרו פשרה היא זו אין זו
כח לעליות שאלתנו, והו שגאמר
ויא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויאסוף שבעים איש וגו' : (כה) ולא
יספי. לא נתנבאו אלא אותה היום לבדו כך מפורש בספרי. ואונקלוס תרגם ולא פסקין שלא
כסוף נבואה מהם : (כו) וישארו שני אנשים. מאותן שנבחרו אמרו אין אנו כדאין לגדולה
זו : והמה בכתובים. במזכירים שנהם לסנהדרין וככתבו כלם נקובים בשמות ועל ידי
גורל לפי שהשגנון עולה לשנים עשר שבעים ששה ששה לכל שנט ושנט סוף משני שבעים
שאין

באור

כו' שהיא מהפעיל והראוי ויאצל וכתחלתו התנועות ועוד דעות שונות, והכראה לפי שבדבור
השם אל משה נאמר ואכלתי מנבין הקל, ככון הוא שגם זאת מהקלו והראוי ויאצל
ע"מ ויאמר וכתחילת הפול"ס נקמן : כנוח עליהם הרוח ויתנבאו, שגורו התנבאו
והיו"ו לתשובת והתנאי, כאשר נח עליהם הרוח אז התנבאו : ולא יספו, ת"א
ולא פסקין, אבל לפי הוראת המושג הזה בכל מקום, באורו כמו שהביא רש"י בשם ספרי שלא
התנבאו רק אותו היום לבדו, וכן דעת כל המפרשים, ולדעת הרמב"ן שהוכרתי למעלה נראה
ג"כ שאין היא כונת העלה, רק שהיא הרחיב הענין לדעתו שלא יספו להתנבאות מעצמן :
(כו) והמה בכתובים, מן המזכירים לסנהדרין כמשח"ל שלקח משה מכל שבע שהם ע"כ
במספר וכתב משה על שבעים פתקין זקן ושני פתקין הניח חלק הניחם בקלפי ואמר להם טל
פתקיס מיי שעלה בידו זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק אל"ל לא המקום חפץ נד : ולא יצאו
האהלה 17 I י א (4)

זיא ווייסזאגטען אלוא אים
לאגער : (כו) איין קנאבע
ליף , דייעז דעם משה צו
בעריכטען , אונד שפראך :
אלרד אונד מידד ווייסזאגטען
אים לאגער : (כח) יהושע
זאָהן נון , פֿאַן יוגענד אויף
טרייאער דיגער דעז משה ,
פֿינג אַן אונד שפראך : משה !
מיין הערר ! פֿערוועהרע

ויתנבאו במחנה: כו וירץ הגער
ויגד למשה ויאמר אלרד
ומידד מתנבאים במחנה:
כה ויען יהושע ברנון משרת
משה מבהריו ויאמר אדני
משה

ר ש י

תרגום אונקלוס

שאין מגיע אליהם אלא משה אמר משה אין
שבת שומע לי לפחות משבתו זקן אחד מה עשה
נטל ע"ב פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים
חלק וברר מכל שבת ושבת ששה והיו ע"ב אמר
להם טלו פתקים מתוך קלפי מי שעלה בידו
זקן נתקדש ומי שעלה בידו חלק אמר לו לא
המקום חסן נך : (כו) וירץ הכער יא
אומרים גרסום בן משה היה : כללם

ומתנבאין במשריתא : (כו) וירחט
עוליבא וחיי למשה ואמר אלרד
ומידד מתנבאין במשריתא: (כח) ואתיב
יהושע ברנון טשוטשנייה דמשה
מעולמוהי ואמר רבנני משה

באור

האהלה , כשהעמיד אותם משה בציבות האהל לא ינאחו מן המחנה לעמוד בציבות אהל מועד ,
וכי רש"י כדעת ר' שמעון בפסיקתא שנשתיירו מפני הענוה שאמרו אין אנו כדי לגדולה :
(כו) וירץ הגער , בה"א הדעת הנדע לשרת את משה חזן מיושע כישירות יהושע אינו כשרות
כל כער' (הראב"ע) , וכן פירש"י שאין זה יהושע כ"א גרסום כ"א גרסום בן משה היה : (כח) מבחריו ,
פי' הרשב"ס מנעוריו ור"ל שהנפרד ממונה אינו תאר , אבל הוא שם המקרה ליומי הנעורים
והכנוי שב על יהושע שהיה מנעוריו משרת משה . והראב"ע פי' שהוא תאר והכנוי שב על משה
ור"ל שהיה מן המשרתים המוכשרים , כי היה לו משרתים רבים עכ"ל . אמנם דעת מנחם
הטעמים מסכמת לפי' הרשב"ס , כי כאשר נכתב בנתיבות המאמר לדעת הראב"ע יהיה בפסוק
הזה מאמר מוסגר בתוך מוסגר , כי עקר הפסוק הזה , ויען יהושע בן נון (משרת משה מבחריו)
ויאמר , והמלות המוסגרות הן רק לתוספת באור , לכן הונח הטפסא במלת מבחריו שהוא
מפסיק יותר מן הרביעי שמלת בן נון , וכן מלת משרת משה עד מלת מבחריו הן ג"כ מוסגרות ,
ויובן הפסוק כזה ויען יהושע בן נון (משרת משה) מבחריו , שהכנוי במלת מבחריו מוכן גם בלא
משרת משה שלפניו , כי שב על מלת משה שבפסוק הקודם , והיה לפי' להניח במלת משה ג"כ
טעם מפסיק יותר מהמפסיק במלת בן נון שלפניו , אבל לדעת הרשב"ס שהכנוי במלת מבחריו שב
על יהושע יהיה המלות משרת משה מבחריו מאמר אחד מוסגר לבד , כי לא יובן הכנוי במלת
מבחריו בלתי המלות משרת משה שלפניה , לכן ינדק בעל הטעמים שלא הגדיל ההפסק רק במלת
מבחריו יותר מהפסק מלת בן נון כדן מאמר מוסגר , ולא במלת משה , וכן תרגם חנקלוס
מעולמוהי , וכן מתורגם בל"א : כללם , הוראת שרש הזה היא לשון עבירה ומניעה כמו לא
תכלא רחמך , ולואת נקרא בית האסורים בית הכלא על שם שהנתן שם יושב עבד ומנע
מלכת לאשר יחסן , וכן כאן פי' רש"י ורשב"ס שיחנס אל בית הכלא , וכן ת"א איסרינון ,
ובתרגום המיוחס ליב"ע תרגם וכלי מנהון דוח כבולחא , דעתו שהוא לשון מניעה , וכן הועתק
בל"א . וכתב הרמב"ן ח"ל , והטעם בזה כי משה דבר אל העם את דברי ה' כי הוא יאכל מן
הרוח אשר עליו ויתן על המטיבנים עמו באהל מועד , והנה אלה אשר לא ינאחו אל האהל ועשין

עמין

בהעלתך יא

תרגום אשכנזי סו

מִשְׁרֵה כְּלָאִם : כֵּט וַיֹּאמֶר לְיְהוָה
מִשְׁרֵה הַמִּקְנָא אֶתְּהָ לִּי וּמִי יִתֵּן
כְּלֵעַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן
יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם : שְׁבִיעִי
וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמִּקְנָה הַזֹּאת
וַיִּקְבֵּי יִשְׂרָאֵל : לֹא וְרוּחַ נִסְעִי

פֿערווערערע עז איהנען!
(כט) משה אבער אנט-
ווארטעטע איהם : ביזט דוא
פֿיר מיך אייפֿערוויכטיג? איד
ווינשטע , דאס דאז גאנצע
פֿאלק דעז עוויגען לויטער
פֿראפֿעטן ווירדען , דאס דער
עוויגע נעמליך ווינען גיוט
אויף זיא לענטע : (ל) הירויף
גינג משה נעכזט דען אלטעו-
טען דער געמיינע זיין דאז
פֿאן

מאת

לאגער צוריק : (לא) איין ווינד פֿוהר אויו

תרגום אונקלוס

רש"י

מִשְׁרֵה אֶסְרֵנִין : (כט) וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה
הַתְּנֵאתִי אֶת טְקֵנָא לִי רַעִינָא פֿון
דִּיהוֹן כְּלֵעֵמָא דִּי נְבִיאִין אֲרִי יִתֵּן
יְיָ ית רוח נביאותיה עליהון :
(ל) וַאֲתַבְּנִישׁ טְשָׁה לְמִשְׁרֵיתָא הוּא
וּסְבִי יִשְׂרָאֵל : (לא) וְרוּחָא נִסְעִי

(כח) כלאם - הטל עליהם זרכינבור והס
כלים משיהם - דבר אחר תנס אל בית הכלא
לפי שהיו מתכבאים משה מת ויהושע מכניס
את ישראל לארץ : (כט) המקנא אתה לי -
הקנאתי אתה מקנא : לי כמו בשבילי כל לשון
קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או
לעזר אבמפר"מנט בלע"ז (והוא אנטופטע
מנט בלע"ז) (אנטרטע"מאן בל"א אייפר) אוחז
בעובי העש : (ל) ויאסף משה - מפתח
אהל מועד : אל המחנה - נכנסו איש לאהלו :
וואספ - לשון כניסה אל הבית כמו ואספתו אל
אוספס (תהלים ל"ט) מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו הכדיקים איש
לאהלו : (לא) ויגו ויפריח וכן כי גו חיש (תהלים ז') וכן נגוועבר (נחום א') : ויעש -
ויפגע כמו והנס כעושים על פני כל הארץ (שמואל א' ל') ונטשתך המדברה (יחזקאל
כ"ט) : וכאמתים - פורקות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא עורק
באסיפתן

מן

באור

עמין מכלל הנאכלים כמורים בדבריו , ולכך אמר לו כלאם כי אולי רוח שקר צפיהם או רוח רעה
מנעתם , והנה זרכים לשומם בבית הכלא כאיש מאונע ומתכבא ומשה בעטותו השיב ומי יתן
כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם כי השם נתן עליהם רוחו מבלי אגילת הרוח
מעלי ומייתן ויהיה זה בכל העם , ע"כ : כלאם , הראוי בק"ת תחת הפא והעי"ן בא"ע"מ
קשרם , פתבם , רק בעבור למ"ד פעל אות הגרון מתחלפות הנקודות ובא הא"ל תחת
הפ"א והעי"ן בק"ג תחת ק"ת , כמו ששמענו , הראוי ששמענו : (כט) המקנא
אתה לי , בעבורי , וכן הועתק בל"א , ודין ה"א השאלה והתימה להיות
בחתף פת"ח , וכאן מפני פגישת שני שאין בראש המלה בא בפת"ח , ואין לטעות שהה"א ליריעה
אחרי שאין אחרי' דגש כמשפט . (הש"י) , כל לשון קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או
לעזר אנטרטע"מנט בלע"ז , ובלא (אייפר) : מי יתן , המלות האלה הם סימני ההכרה לתאזה
וחסן , כאדם המתאזה לדבר וואל מי יתן לי תאותי , וכ"כ מי יתן תנא שאלתי (איוב ו' ח') וכן
מתורגם בל"א : (ל) ויאסף משה , מענין ואספתו אל תוך ביתך , ה"ל שנכנסו מפתח אהל
מועד איש אל אהלו : (לא) ויגו שלוים , העתיד מננין הקל עם וי"ו המהפך בגורת כע"ו ,
בגורת

מאת יהוה ויגזו שלווים מן ההים
 וישש על המהנה כדרך יום
 כה וכדרך יום כה סביבות
 המהנה וכאמתיים על פני
 הארץ: לב ויקם העם כל היום
 ההוא וכל הלילה וכל יום
 המחרת ויאספו את השליו
 הממעיט אסף עשרה חמרים
 וישטחו להם שמות סביבות
 השליו קרי המהנה

פאן דעם עוויגען, יאגטע
 וואכטעלן פאם אופער דען
 מעערו: אונד שטרייאטע זיא
 אום דאז לאגער, יאיינע
 טאגערייזע לאנג אויף יעדער
 זייטע, רונד אום דאז לאגער
 הער: וואהל צווייא עללען
 האך איבער דער ערדע:
 (לב) דאז פאלק מאכטע זיך
 אויף, דענוועלבען גאנצען
 טאג, דיא גאנצע נאכט אונד
 דען פאלגענדען טאג, אונד
 זאממעלטע וואכטעלן, דער
 אום וועניגוטען דראטטע,
 בראכטע דאך צעהן חמר
 צוזאממען: דיזע בערייטעטן
 זיא אויז אום

ר ש י

תרגום אונקלוס

מן קדם יי ואפרח שליו מן הימא
 ויקרא על משריתא בטלה יומא
 לקא וכטלה יומא לקא סחור סחור
 למשריתא וכרום תרתין אטיון על
 אפי ארעא: (לב) וקם עמא כל יומא
 והוא וכל ליליא וכל יומא דבתרוהי
 וכנשו ית שליו דאזער כגש עשרא
 דגזרין וישטחו להון משטיחין סחור סחור
 למשריתא

באסיפתן לא להנביא ולא לשחות
 (לב) המאעיט: מי שאוסף פחות מכלם
 העבליים והחמרים אסף עשרה חמרים:
 ושטחו: עשו אותן משטיחין משטיחין
 טרם

באור

ובגזרת הכפולים הוא על תמונה אחת, כי כמו שזכרנו מן יקום יאזב וישב ויקם, כן כאמר
 מן יחום יחון שהם מהכפולים ויחם נזר הולד ויחון ה' אתם, אף כאן במלת
 ויגזו, פי' הראש' ע' שהוא מהכפולים, וענינו ויכרות, כמו גזי
 מרד, גז' כאן, כי היה בשפת היס רבים כחול ויכרות מהם, והרד"ק הביא את המלה
 הזאת בשרש גז והוא לשון פריחה והעבר מומי כי גז חיש' שהפ"א נקמץ כמשפט בעלי כע"ו,
 ואם שם הוא עמוד וכאן הוא יונא כי מנאט שרשים שפעמים יונאים ופעמים עמודים, וכן
 פירש"י ות"א, וכן מתורגם בל"א (יאגטו): וישש על המהנה, כמו ויפרוש, וכן והנה כטושים
 על פני כל הארץ (ש"א ל' ט"ו), רש"י, ומלת וישש הוא כאן פעל עמוד, כי שנה על השלו,
 וכאמר בל"י על כלל המין, כמו ותעל הכפרדע, ומנאטוהו ג"כ יונא כנטין הזה, כמו ודמין
 עליו יטוש (הושע י"ב ט"ו), כי לא יטוש ה' את עמו (ש"א י"ב כ"ב): כדרך יום כה, ענינו
 כמו הנה, ובאורו שנתפשו מכל גזי המהנה כדרך יום: וכאמתיים על פני הארץ, על דרך
 הפשט שהיו כ"כ מרובים וכנוריים זה ע"ג זה בגובה שתי אמות: ורש"י פירש שהיו פרחות בגובה
 עד שהן כנגד לבו של אדם שלא יהיה טורח באסיפתן, לא להנביא ולא לשחות: (לב) הממעט
 אסף עשרה חמרים, כ"כ היו מרובים עד שאפילו הממעט באסיפתו מחמת עזבה לו חסרון
 בריאות גופו אסף עשרה חמרים: וישטחו, ויפרשו פניו שעתה אליך כפי שהיא ענין פרישת
 כפיס

בהעלתך יא יב

תרגום אשכנזי סו

הַמִּוֹחָנֵה: לֵב הַיְבֹשֶׁת עוֹרְנוּ בֵּין
שְׁנֵיהֶם מֵרֵם יִכְרֹת וְאִף יִהְיֶה
חֲרָה בְּעַם וַיֵּךְ יִהְיֶה בְּעַם מִכָּה
רַבָּה מְאֹד: לֵד וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם
הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאוּה
כִּי־שֵׁם קְבֵרוֹ אֶת־הָעַם
הַמִּוֹתְאוּיִם: לֵה מִקְבְּרוֹת הַתְּאוּה
נִסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת וַיְהִי
בַחֲצֵרוֹת: פ

אום דאן לאגער הערום :
(לג) דאן פלויש וואר נאך
צווישען איהרען צאדונען ,
בעפאר עז פערצעהרט וואר :
בראך שאן דער צארן דעז
עוויגען איבער דאן פאלק
אויז , אונד דער עוויגע שלוג
דאן פאלק מיט איינער ענט-
זעטצליכען פלאגע : (לד) מאן
נענטע דאהער דען ארט דיא
גראבער דער ליוטערנהייט :
ווייל מאן דאזערלבוט דאן
ליוטערנע פאלק בעגראבען :
(לה) פאן דען גראבערן דער
ליוטערנהייט צאג דיא נאציאן
נאך חצרות : אונד בליב
אייניגע צייט צו חצרות :

יב (ה) מרים אונד אהרן
רעדעטן נאכטהייליג פאן

במשה

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְמִשְׁרִיתָא : (לג) כְּשָׂרָא עַד פְּעוּן בֵּין
שְׁנֵיהֶוּן עַד לֹא פִסַּק וְרוּגְזָא בֵּין
תְּקוּף פְּעֻמָּא וְקַטְל יֵי פְּעֻמָּא קַטְוֹל
סְנֵי לַחֲרָא : (לד) וַיִּקְרָא יֵת־שְׂמָא--
דְּאֶתְרָא הַהוּא קְבֵרוֹ רְטִישְׂאֵלִי אֲרִי תַמְן קְבֵרוֹ יֵת־עֻמָּא דְּשְׂאִילוֹ : (לה) מִקְבְּרֵי
דְּרְטִישְׂאֵלִי נְטִלוּ עֻמָּא לַחֲצֵרוֹת וְהוּוּ בַחֲצֵרוֹת :

(לג) טרס יכרת . כתרגומו עד לא פסק
דבר אחר אינו מספיק לפוסקו בשני עד
שנשמתו יולאה :
(א) ותדבר . אין דבר בכל מקום אלא
לשון קשה וכן הוא אומר דבר
דארתרא ההוא קברי רטישאלי ארי תמן קברו יתעמא דשאילו : (לה) מקברי
דטישאלי נטלו עמא לחצרות והווי בחצרות :

יב (ה) ומלילת מרים ואהרן
במשה

באור

כפיס נאדם המתפלל : (לג) טרס יכרת , טרס נפסק מפייהם והוא טרס שנאכל , ואף ה'
חרה בעם , כתב הרמב"ן ז"ל , ועל דרך הפשט כן היה כי ניום ראשון הוכו מכה רבה ומתו
העם המתאויס תחלה והם האספסוף אשר נקרבנו גם בני ישראל הנזכרים תחלה שאמרו מי
יאכילנו בשר ושאר כל העם אשר נכו אחרי כן לושפחותם איס פתח אהלו יאכלו מומנו חדש
ימים , ע"כ : (לד) ויקרא , הקורא או משה : קברות התאוה , שם קברות סמוך לתאוה
שהוא שם המקרה ולא אמר קברות המתאויס לפי שמושללת התאוה עליהם היתה סבה לקברות
האלה , והמתרגם אשכנזי תרגם ג"כ בשם המקרה : כי שם קברו , הקוברים , כמו
ויאמר ליוסף , וכן רבים : (לה) נסעו העם חצרות , דרך קברה זהראוי לחצרות : ויהיו
בחצרות , כתעכבו שם עד האסף מרים , כאשר יזכור בפירוש הבאה :
יב (א) והדבר , דבור עם נ"ת נאמא לגנאי , כמו וידבר העם באלהים , גם יונא לשבח
כמו רוח ה' דבר בי (ויתכן ששם הוא בית הכלי , דבר בי כמו על ידי , וכן בנאשה דבר ה'
הלא גם נכו דבר , כאשר נפרש שם , ובכל מקום שהבית לגנאי הוא בית התכלית) : ל' הראש"ע
היא